

ESTOU A MIRAR COMO COCEN OS FORNOS DE PAN EN MEIRO

Antón Pais

No momento en que me atopo escribindo estas liñas que os amigos de Meiro me piden estase desenvolvendo un capítulo duna catástrofe ecolóxica que non por menos sabida por moitos de nós non deixa de conmove-las nosas consciencias.

Ven sendo unha especie de crónica duna morte anunciada. Se ben todos temos idea de que todo chega ó seu fin, existe ás veces a sensación de que chega o final dun xeito tan brusco e brutal que é o que nos fai reaccionar e pensar. É o que sucede cando nos pillan desprevidos. O máis normal sería unha despaciosa pero inexorable disolución que vai acontecendo día a día. Todo o que nace algunha vez chegaralle o momento do seu pasamento. É a esencia da vida : un eterno fluír. Desde que a agricultura fixo a súa aparición na Historia xurdiu asemade unha concepción do mundo relacionada có ciclo agrícola . Trátase do que Mircea Eliade denominaba o eterno retorno. O mito da Terra Nai. Un ciclo de tempo no que os primeiros agricultores atopaban semellanzas có ciclo das colleitas dos cultivos que practicaban. Ese foi o punto de partida das grandes civilizacións que apareceron no mundo : China, Exipto, Mesopotamia..., de onde se espallou ata configura-las raíces da nosa civilización occidental contemporánea.

Ata tal punto esta inscrita no noso legado común que non lembramos que o significado orixinario de cultura é o de cultivo. Unha actividade que á semellanza da agricultura ten as súas fases de sementeira, colleita , almacenamento e consumo do produto..

Por iso mesmo , tamén, ignoramos que o transcendental paso da economía de caza-recolección á

da agricultura tivo lugar en comunidades campesiñas que vivían en pequenas aldeas. Dese inicio xurdiron as cidades e o mundo que nos herdaron. Pero xa para verse transformado sen remisión polo empuxe da civilización urbana industrial.

Sen embargo ese antigo mundo e esa concepción do mundo non desapareceu totalmente da nosa civilización occidental. Claro está, xa non é o dominante pero con todo sobrevive e resístese a desaparecer por enteiro. Non é xa como antes. Así a produción dos alimentos e bens de consumo está xa dentro dun proceso económico industrial de mercado do cal o máximo emblema sería a fábrica e o lugar da súa adquisición o supermercado. Sempre me sorprende que no mundo de hoxe as novas xeracións puidesen ignorar, en especial se viven nas grandes urbes, cousas como que o leite que toman non o producen as fábricas senón uns animais que son as vacas. Digo que me sorprende e en realidade estou mentindo un pouco .A miña xeración é a da televisión e ás veces aprendiamos moitas cousas da natureza a través dela, cando ás veces estábamos inmersos nela sen darnos de conta. E comprobábase que as cousas que alí víamos eran como na televisión e non ó revés que era como moitos dos maiores tiñan a súa perspectiva.

Hoxe penso que este proceso que nos pasamos aínda está máis agudizado nas novas xeracións. A conclusión que podemos sacar sen máis demora é a de que globalmente estamos perdendo o contacto coa natureza. Agora este vese xa como un ocio de fin de semana, de tempo libre, de vacacións, en suma, de fóra do noso traballo e ocupación habitual. E case inexorablemente pérdese con ela un respecto, unha identificación do home coa nature-

za na que naceu e deulle tantas vivencias marcándolle de modo imborrable o seu ser. E todo isto implica ás máis das veces un esquecemento das súas raíces e aínda de xeito máis ou menos consciente da súa identidade de procedencia, que con todo existe pasivamente. Niso consiste o sentimento ben galego da saudade, da morriña. O de sentirse separado nun mundo novo ó cal está abocado a integrarse pero que non acaba de ter un sentido fondo para el.

A este súmase o sentimento do chamado “desarraigo urbano”. O sentimento de moitos habitantes que contemplan que unha cidade inmensa rebosa e rebasa a súa completa realización como seres humanos. E resulta especialmente lacerante para aqueles que proviñan doutro mundo máis pequeno e con relacións cara a cara.

Pero non queremos caer en consabidos estereotipos e fáciles maniqueísmos.

Nin todo no mundo rural era bo nin a cidade era a solución histórica para o chamado “progreso”, contra o “atraso” o que significa un desprezo mutuo entre ámbolos dous mundos e universos culturais..

Agora ben, semella que a batalla vaina gañando o mundo urbano e a realidade é que o mundo do campo está sendo abandonado a unha agonía lenta pero certa. ¿Hai algunha esperanza? ¿Pode ser que non se rompa a continuidade pola fatalidade histórica que nos vén imposta? Non temos unha resposta segura pero hai signos de que non todo está perdido. Se ben é unha voz aínda feble, vémosla de vez en cando, aquí e alá, subir en intensidade e voces conformando unha polifonía duna obra coral na que a harmonía, o goce pola música, fai sorprenden pola súa autenticidade a propios e estraños. Esta é a metáfora que eu vexo no proceso de creación da festa do millo corvo en Meiro.

A de quen por si mesmos, os veciños e as veciñas de Meiro recobran para nós o espírito comunal do agro que aínda ten que mostrarnos moitas leccións de proveito. O valor do esforzo, o orgullo de ser quen son sen agochalo e expresalo en feitos. A outra vez milagrosa transformación do millo en alimento para nós e non só material, tamén como símbolo. É o mellor exemplo de recuperación da memoria polos seus propios protagonistas sen unha intervención externa. Eles sos e na aldea. Constitúe un modo exemplar de recuperación do patrimonio histórico deles mesmos e por eles mesmos como dicimos e que non se reduce a outra celebración dun produto “gastronómico” o cal se consume como se outra mercancía se tratase. Aínda a risco de seres redundante dígoo ben claro: É algo máis que un produto ou alimento máis.

É algo en esencia humano. Posúe un valor extra superior ó doutro produto ou alimento envasado, plastificado e hermeticamente fechado do andel do hiper das “delicatessen” máis exquisitas. Sen trampa nin cartón. Vemos e podemos participar nos labores que nos fan comprender mellor que unha contemplación / degustación pasiva. Por iso a experiencia que supón o millo corvo é vangardista por facelo ó estilo “real”: non se nos pide a nós en tanto que espectadores que miremos senón que tamén se nos abre a posibilidade de participar no proceso e así, tamén, sentirnos parte da súa identidade.

Como persoa dedicada á revalorización do patrimonio histórico –latu sensu– teño reflexionado noutros campos de traballo sobre os modos de recuperación e posta en valor da nosa memoria histórica. Vexo que nela caemos nun fallo. O de deixarnos levar pola idea de que a creación de museos solucionaríase esta problemática en canto que son institucións específicas para ese fin nas nosas sociedades. Ata tal punto que se chega a concepción tradicional do museo como un fin en

si mesmo. Agora ben, cabe enfocar a problemática doutro ángulo de vista : a musealización do legado histórico-antropológico por outras vías . Explícome. Do que se trataría é o de expoñer unha mensaxe e non só uns obxectos petrificados sen alma, sen vida, e que actúen como transmisores dunha mensaxe enganosamente reductora. O central sería introducilos no seu contexto non como unha certa cultura de museo no seu sentido máis pexorativo, a de lugar de almacenamento de obxectos mortos pasados de moda : antigallas. Tal concepción sendo válida para unhas cantas persoas, os eruditos na materia, non chega ó grande público da maneira en que contemplamos os procesos en acción, en funcionamento.

Non se percibe pasivamente senón que se pode observar ás claras o sentido da autenticidade que o museo tradicional a penas logra transmitir exhibindo uns obxectos mudos. De igual modo que non é o mesmo ler unha vida que vivila confundimos os medios coas finalidades. Desde o punto de vista da patrimonialización unha laboura como a que ven desempeñando a Asociación de Meiro é superior á dunha musealización pasada de moda de ollar tan só. De carteliños dicindo “Non tocar “

“Non fotografar “ e mesmo algunha que outra vez “ Non falar “. Era aquilo de “ Se ve pero no se toca “ ¡ e pobre daquel que ousara facelo !. Aquí se pode aprender facéndoo

directamente aprendendo, pois diso é do que se trata ó cabo, dos seu máximos expertos

os herdeiros naturais desta cultura.

Non fetichizan os feitos , a identidade preséntase en acción , de modo activo, e resucítase todo ese mundo de historias persoais que evocan a súa revitalización.

Por ese motivo o millo corvo é como un museo ó aire libre con senso de re-creación máis próxima á súa orixinaria xenuinidade.

E por ese motivo , como se dicía en Bueu cando alguén estaba coa mirada cara ó lonxe distante e reflexiva eu tamén “estou a mirar como cocen os fornos de pan en Meiro “

Para M.

